

**АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РЕАЛІЗАЦІЇ
ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ
В ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ**

**ADAPTATION OF FOREIGN EXPERIENCE IN IMPLEMENTING GUARANTEES
OF LEGALITY OF LAW ENFORCEMENT AUTHORITIES INTO THE ACTIVITIES
OF THE STATE BUREAU OF INVESTIGATION**

У статті визначено, що гарантії законності в діяльності Федерального бюро розслідувань США спрямовані на реалізацію інституційної незалежності з обов'язковим здійсненням парламентського, судового та внутрішньо-організаційного контролю. Визначальними напрямками адаптації для української моделі є: – прозорість діяльності Федерального бюро розслідувань США шляхом покращення комунікаційної політики (прес-конференції та співпраця зі ЗМІ); – високий рівень професіоналізму кадрів (методичний відбір кадрів та регулярне підвищення кваліфікації); – оптимальна система контролю, в тому числі шляхом запровадження незалежних аудитів ефективності розслідувань; – покращення матеріально-технічних можливостей (використанні сучасних технологій та лабораторних досліджень, створення бази даних для обміну інформацією між правоохоронними органами тощо). У статті розкрито, що особливостями реалізації гарантій законності в діяльності Центрального антикорупційного бюро Польщі є баланс між інституційною незалежністю та демократичним контролем, що є гарантією законності у процесі прийняття рішень. Польський досвід виділяється можливістю адаптації в українській правоохоронній системі наступними напрямками: – регулярного публічного звітування Державного бюро розслідування за аналогією до польської моделі; – впровадження окремого аналітичного блоку у Державному бюро розслідувань для формування стратегічних рішень та підвищення ефективності розслідувань; – унормування дисциплінарної відповідальності працівників Державного бюро розслідування, включаючи процедури реагування на порушення службової дисципліни та механізми запобігання корупційним проявам. У статті підкреслено, що головною особливістю дотримання гарантій законності Національного агентства боротьби зі злочинністю Великої Британії є багаторівневий зовнішній контроль зі сторони кількох незалежних структур. Окремим напрямком адаптації британського досвіду є введення вузькопрофільних підрозділів у структурі Державного бюро розслідувань (наприклад, аналітичних груп, технологічних підрозділів, груп для роботи зі свідками, які потребують особливого захисту тощо), що забезпечить високу професійність діяльності.

Ключові слова: адміністративна юрисдикція, адміністративне право, адміністративні процедури, гарантії, законність, контроль, моніторинг, принципи, розслідування.

The article determines that the guarantees of legality in the activities of the US Federal Bureau of Investigation are aimed at implementing institutional independence with the mandatory implementation of parliamentary, judicial and internal organizational control. The key areas of adaptation for the Ukrainian model are: – transparency of the activities of the US Federal Bureau of Investigation by improving communication policy (press conferences and cooperation with the media); – a high level of professionalism of personnel (methodical selection of personnel and regular advanced training);

– an optimal control system, including by introducing independent audits of the effectiveness of investigations; – improving material and technical capabilities (using modern technologies and laboratory research, creating a database for the exchange of information between law enforcement agencies, etc.). The article reveals that the features of the implementation of guarantees of legality in the activities of the Central Anti-Corruption Bureau of Poland are the balance between institutional independence and democratic control, which is a guarantee of legality in the decision-making process. The Polish experience is distinguished by the possibility of adaptation in the Ukrainian law enforcement system in the following areas: – regular public reporting by the State Bureau of Investigation by analogy with the Polish model; – introduction of a separate analytical unit in the State Bureau of Investigation to form strategic decisions and increase the efficiency of investigations; – standardization of disciplinary liability of employees of the State Bureau of Investigation, including procedures for responding to violations of official discipline and mechanisms for preventing corruption. The article emphasizes that the main feature of compliance with the guarantees of legality of the UK National Crime Agency is multi-level external control by several independent structures. A separate area of adaptation of the British experience is the introduction of narrowly specialized units in the structure of the State Bureau of Investigation (for example, analytical groups, technological units, groups for working with witnesses who require special protection, etc.), which will ensure high professionalism of activities.

Key words: *administrative jurisdiction, administrative law, administrative procedures, guarantees, legality, control, monitoring, principles, investigation.*

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку української правової системи та процес інтеграції до європейського правового простору висувають особливі вимоги до забезпечення законності діяльності правоохоронних органів. Державне бюро розслідувань, як один із ключових органів у системі правопорядку України, відіграє провідну роль у забезпеченні справедливості, прозорості та боротьбі з корупцією. Проте ефективне функціонування цього органу потребує постійного вдосконалення, особливо у контексті дотримання та реалізації гарантій законності його діяльності.

Особливо актуальним є вивчення досвіду країн Європейського Союзу та США, де існують чіткі стандарти контролю за правоохоронними органами, їх підзвітності громадськості та забезпечення законності у щоденній діяльності. При цьому важливо враховувати національні особливості української правової системи, культурні, соціальні та інституційні відмінності, що потребують адаптації іноземного досвіду, а не його прямого копіювання.

Огляд останніх досліджень. Діяльність Державного бюро розслідувань була предметом наукового аналізу таких вчених, як: О. Дрозд, О. Ільченко, О. Кваша, О. Климчук, О. Левківська, І. Літвінова, О. Марченко, Є. Репіна, Є. Скулиш, С. Слінько, О. Степанов, Р. Труба, О. Усатий, А. Францевич, Т. Ященко та інших.

При цьому, новітні суспільно-політичні виклики в Україні негативно впливають на діяльність державних правоохоронних органів, що обумовлює необхідність актуальних наукових досліджень у цій площині.

Мета статті полягає у тому, щоб охарактеризувати зарубіжний досвід реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів та можливість його адаптації в діяльність Державного бюро розслідувань.

Виклад основних положень. Активний розвиток Української держави передбачає широке впровадження реформ та створення за необхідності нових державних органів, здатних ефективно виконувати поставлені завдання та відповідати потребам часу. За період своєї незалежності в Україні відбулося багато таких реформ, створення нових органів, після чого ліквідації останніх та створення ще новіших органів публічної влади. Водночас основні функції держави виконувалися незалежно від змін назв органів, здатних їх реалізувати. У більшості держав світу питання розслідування злочинів, державного та міжнародного значення належать до компетенції поліції, в межах яких можуть функціонувати різні відповідні підрозділи, та наявність спеціалізованих антикорупційних органів [1].

На думку Н. Шміло, ДБР – це своєрідний інтерпретований аналог американського ФБР (Федеральне бюро розслідувань). ФБР розшифровується як Федеральне бюро розслідувань. «Федеральний» означає національний уряд США. «Бюро» – це інше слово для

департаменту чи підрозділу уряду. «Розслідування» – це те, що роблять працівники цього правоохоронного органу – збір фактів і доказів для розкриття та запобігання злочинам [1; 2]. ФБР – це організація національної безпеки, яка керується розвідувальними даними та зосереджена на боротьбі із загрозами, а також відповідає за розвідку та правоохоронні органи. Це головний слідчий орган Міністерства юстиції США та повноправний член розвідувального співтовариства США. ФБР має повноваження та відповідальність за розслідування конкретних злочинів, доручених йому і надання іншим правоохоронним органам спільних послуг, таких як ідентифікація відбитків пальців, лабораторні дослідження та навчання. ФБР також збирає, ділиться та аналізує розвідувальні дані як для підтримки власних розслідувань, так і для розслідувань своїх партнерів, а також для кращого розуміння та боротьби із загрозами безпеці, з якими стикаються США [1; 3, с. 15–19].

Діяльність ФБР ретельно та регулярно перевіряється різними організаціями. Конгрес – через кілька наглядових комітетів у Сенаті та Палаті представників – переглядає бюджетні асигнування, програми та окремі розслідування ФБР. Результати розслідувань ФБР часто переглядаються судовою системою під час судових розглядів. У Міністерстві юстиції США ФБР підпорядковується генеральному прокурору та звітує про свої висновки прокурорам США по всій країні. Розвідувальна діяльність ФБР контролюється директором національної розвідки [4].

Отже, гарантії законності в діяльності Федерального бюро розслідувань США спрямовані на реалізацію інституційної незалежності з обов'язковим здійсненням парламентського, судового та внутрішньо-організаційного контролю. Визначальними напрямками адаптації для української моделі є: – прозорість діяльності Федерального бюро розслідувань США шляхом покращення комунікаційної політики (прес-конференції та співпраця зі ЗМІ); – високий рівень професіоналізму кадрів (методичний відбір кадрів та регулярне підвищення кваліфікації); – оптимальна система контролю, в тому числі шляхом запровадження незалежних аудитів ефективності розслідувань; – покращення матеріально-технічних можливостей (використанні сучасних технологій та лабораторних досліджень, створення бази даних для обміну інформацією між правоохоронними органами тощо).

Центральне антикорупційне бюро Польщі (Centralne Biuro Antykorupcyjne або CBA) є спеціальною службою, створеною з метою протидії корупції у суспільному та економічному житті, зокрема в органах державної влади та місцевого самоврядування, а також для боротьби з діяльністю, що завдає шкоди економічним інтересам держави. Діяльність Центрального антикорупційного бюро Польщі фінансується з державного бюджету. Голова Центрального антикорупційного бюро Польщі є центральним державним адміністративним органом, який підпорядковується Прем'єр-міністру. Центральне антикорупційне бюро Польщі складається з 23 організаційних підрозділів. В управлінні працює понад 1300 офіцерів та цивільних службовців, які є професіоналами високого класу у сферах виконання службових завдань. Це спеціалісти у сфері оперативної роботи, слідчої діяльності, аналізу, контрольної діяльності, безпосередньої захисної діяльності, безпеки мереж ІКТ, захисту секретної інформації та персональних даних, юридичних послуг, логістики та фінансів, аудиту та внутрішньої безпеки, міжнародного співробітництва та безпеки, та навчання персоналу [5].

Якщо виділяти особливості, вбачається цікавим досвід притягнення до дисциплінарної відповідальності офіцерів Центрального антикорупційного бюро Польщі. Зокрема, згідно польського законодавства, посадова особа притягається до дисциплінарної відповідальності за порушення службової дисципліни та в інших випадках. Порушенням службової дисципліни є: 1) відмова від виконання або невиконання розпорядження начальника або органу, уповноваженого видавати розпорядження посадовим особам; 2) невиконання або неналежне виконання службової діяльності; 3) невиконання службових обов'язків або перевищення повноважень, передбачених законодавством; 4) введення в оману начальника або іншої особи начальницького складу, якщо це завдало або могло завдати шкоди службі, посадовій чи іншій особі; 5) поведінка начальника у спосіб, що сприяє ослабленню службової дисципліни в підлеглому організаційному підрозділі; 6) з'явитися на службу після розпивання алкоголю чи речовини подібної дії та вживання алкоголю чи речовини подібної дії під час несення служби; 7) втрата табельної вогнепальної зброї, боєприпасів або службового посвідчення; 8) втрата предмета службового обладнання, використання якого неуповноваженими особами завдало шкоди громадянину або створило загрозу громадському порядку чи загальній безпеці; 9) втрата матеріалів, що містять секретну інформацію; 10) розголошення інформації, пов'язаної з виконанням службових

обов'язків. Керівник організаційного підрозділу Центрального антикорупційного бюро Польщі (дисциплінарний начальник), здійснює дисциплінарну відповідальність за посадових осіб, які проходять службу в підпорядкованому організаційному підрозділі [6].

Отже, особливостями реалізації гарантій законності в діяльності Центрального антикорупційного бюро Польщі є баланс між інституційною незалежністю та демократичним контролем, що є гарантією законності у процесі прийняття рішень. Польський досвід виділяється можливістю адаптації в українській правоохоронній системі наступними напрямками: – регулярного публічного звітування Державного бюро розслідування за аналогією до польської моделі; – впровадження окремого аналітичного блоку у Державному бюро розслідувань для формування стратегічних рішень та підвищення ефективності розслідувань; – унормування дисциплінарної відповідальності працівників Державного бюро розслідування, включаючи процедури реагування на порушення службової дисципліни та механізми запобігання корупційним проявам.

У Великобританії діє Національне агентство боротьби зі злочинністю (National Crime Agency's) місія якого полягає в тому, щоб захистити громадськість від серйозної та організованої злочинності, виявляючи та переслідуючи тих злочинців, які становлять найбільшу небезпеку для Великобританії [7].

На даний момент у Національному агентстві боротьби зі злочинністю працює понад 5000 співробітників, які мають широкий спектр знань і виконують різноманітні функції, щоб захистити громадськість від серйозної та організованої злочинності. Національне агентство боротьби зі злочинністю було створено відповідно до Закону про злочинність і суди в 2013 році. Національне агентство боротьби зі злочинністю є позаміністерським департаментом державної служби, що оперативно підзвітний Парламенту через Міністра внутрішніх справ [7].

З розвитком серйозної та організованої злочинності також розвиваються навички та здібності, необхідні правоохоронним органам для розслідування та перешкодження найнебезпечнішим і технологічно складним злочинцям. Тому у Національному агентстві боротьби зі злочинністю використовуються різні спеціалізовані навички та засоби розслідування чи розвідки, наприклад: ресурси збору розвідданих; міжнародна мережа – понад 150 міжнародних офіцерів зв'язку, розташованих по всьому світу, які мають стратегічне розташування; спеціальний аналіз серйозних злочинів – SCAS, що працює над виявленням потенційної появи серійних убивць; служба захисту осіб, яким надано авторизований захист тощо [8].

Національне агентство боротьби зі злочинністю піддається зовнішньому незалежному контролю, зокрема через: – Інспекцію поліції та пожежно-рятувальних служб Її Величності (HMICFRS) щодо ефективності та результативності, за необхідності співпрацюючи з іншими інспекційними органами; – Незалежне управління поведінки поліції; – Управління уповноваженого зі слідчих повноважень, яке забезпечує нагляд за використанням таємного спостереження та таємних джерел розвідувальної інформації; – Трибунал слідчих повноважень, який може розслідувати скарги громадськості; – контроль з боку парламенту, насамперед спеціального комітету внутрішніх справ [9].

Отже, головною особливістю дотримання гарантій законності Національного агентства боротьби зі злочинністю Великобританії є багаторівневий зовнішній контроль зі сторони кількох незалежних структур. Окремим напрямком адаптації британського досвіду є введення вузькопрофільних підрозділів у структурі Державного бюро розслідувань (наприклад, аналітичних груп, технологічних підрозділів, груп для роботи зі свідками, які потребують особливого захисту тощо), що забезпечить високу професійність діяльності.

Таким чином, аналіз зарубіжного досвіду реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів дозволив визначити загальні тенденції існування інституційно-незалежних правоохоронних суб'єктів з обов'язковим здійсненням різних форм контролю у прогресивних правових державах, з різними особливостями щодо визначення окремих гарантій законності діяльності, які можливо адаптувати в діяльність Державного бюро розслідувань, зокрема: – оптимізація прозорості діяльності шляхом покращення комунікаційної політики (досвід США); – впровадження окремого аналітичного блоку у Державному бюро розслідувань для формування стратегічних рішень та підвищення ефективності розслідувань (досвід Польщі); – введення вузькопрофільних підрозділів у структурі Державного бюро розслідувань (досвід Великобританії) тощо.

Список використаних джерел:

1. Шміло Н. Державне бюро розслідувань (ДБР) та федеральне бюро розслідувань (ФБР): порівняльний аналіз окремих елементів адміністративно-правового статусу. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 1. С. 262–268.
2. Fedefal Buerau of Investigatiion. 2024. URL: [fbi.gov](https://www.fbi.gov)
3. Кравцова Т., Кравцов О. Історія створення і функціонування Федерального бюро розслідувань США. *Право і безпека*. 2010. № 4. С. 15–19.
4. Who monitors or oversees the FBI? *Fedefal Buerau of Investigatiion*. 2024. URL: <https://www.fbi.gov/about/faqs/who-monitors-or-oversees-the-fbi>
5. O nas. Centralne Biuro Antykorupcyjne. 2024. URL: <https://www.cba.gov.pl/pl/o-nas/347,O-CBA.html>
6. Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym. *Sip.Lex.Pl*. 2024. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/centralne-biuro-antykorupcyjne-17282907>
7. Our mission. The National Crime Agency's. 2024. URL: <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/who-we-are/our-mission>
8. Providing specialist capabilities for law enforcement. *The National Crime Agency's*. 2024. URL: <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/what-we-do/how-we-work/providing-specialist-capabilities-for-law-enforcement>
9. Governance and transparency. *The National Crime Agency's*. 2024. URL: <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/who-we-are/governance-and-transparency>

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.4.14>

ГУМЕНЮК Я.В.

**ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА БУДІВЕЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЯК ОБ'ЄКТ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ**

**THEORETICAL AND LEGAL CHARACTERISTICS
OF STATE CONTROL OVER CONSTRUCTION ACTIVITIES AS AN OBJECT
OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION IN UKRAINE**

Актуальність статті полягає в тому, що дослідження державного контролю за будівельною діяльністю як об'єкта адміністративно-правового регулювання обумовлена кількома взаємопов'язаними чинниками, що мають як практичний, так і теоретичний характер. Насамперед, будівельна діяльність є стратегічною галуззю, яка безпосередньо впливає на економічний розвиток, соціальну стабільність та якість життя населення. В умовах масштабної відбудови інфраструктури України після збройної агресії російської федерації будівельна галузь стає одним із пріоритетних напрямів державної політики. Однак ефективність державного контролю в даній сфері значною мірою визначає рівень дотримання правових вимог та запобігає створенню об'єктів, які можуть загрожувати життю, здоров'ю або екології. Метою статті є теоретико-правовий аналіз державного контролю за будівельною діяльністю як об'єкта адміністративно-правового регулювання в Україні. У статті здійснено теоретико-правову характеристику державного контролю за будівельною діяльністю як об'єкта адміністративно-правового регулювання в Україні. Розкрито актуальність досліджуваної проблематики в умовах соціально-економічного розвитку держави та інтеграції до європейського правового простору. Автор акцен-